

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади формування державного боргу

1.1 Економічна сутність та класифікація державного боргу

1.2 Механізм управління та обслуговування державного боргу

1.3 Інституційно-правове забезпечення управління державним боргом в Україні

РОЗДІЛ 2. Оцінювання ефективності механізму управління державним боргом в Україні

2.1 Макроекономічні причини та наслідки державного боргу в Україні

2.2 Аналіз ефективності дії механізму управління та обслуговування державного боргу України

2.3 Оцінка стану державного боргу України

РОЗДІЛ 3. Напрямки удосконалення механізму управління та обслуговування державного боргу в Україні

3.1. Зарубіжний досвід управління державним боргом

3.2. Основні напрями підвищення ефективності механізму управління державного боргу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

В умовах переходу України до ринкової економіки відбуваються глибокі зміни у всіх сферах економічного життя, зокрема у сфері макроекономічної політики держави. Важливими напрямками макроекономічної стабілізаційної політики є фіскальна та монетарна, за допомогою яких можна змінювати структуру національної економіки, забезпечувати пріоритетний розвиток прогресивних галузей, жити економіку грошовими ресурсами. Важливим завданням фіскальної політики є збалансованість державного бюджету, одним із способів досягнення якої є залучення державних позик, що у підсумку формує державний борг.

Практика використання державного боргу в Україні тривалий час була непослідовною, часто суперечливою і не узгоджувалась з іншими видами економічної політики. Щоправда, на сучасному етапі спостерігається певне покращення боргової політики, проте попередні дії уряду спричинили низку негативних наслідків у вітчизняній економіці. Їх виправленню сприятиме вивчення світового досвіду врегулювання проблем у цій сфері та напрацювання власних механізмів раціонального управління боргами.

Усе це актуалізує дослідження державного боргу у контексті досягнення стабілізації економічних, соціальних та політичних процесів, а також інтеграції України у світовий економічний простір. Додаткову актуальність зазначеній проблемі надає те, що питання обслуговування і погашення державного боргу, визначення напрямів його використання є предметом гострої полеміки серед основних політичних сил України та передвиборних спекуляцій.

Важливий внесок в дослідження проблеми державного боргу зробили західні економісти: Д. Рікардо, А. Сміт, М. Браунриг, С. Вайнтрауб, Х. Джонсон, О. Екстайн, Дж. Кейнс, Р. Масгрейв, М. Фрідман та інші. Серед російських вчених варто відмітити праці: М.Б. Богачевського, Б.Г. Болдирєва, Л.О. Дробозіної, Л.М. Красавіної, І.М. Осадчої, Ю.М. Осипова, та інших. Теоретичні основи державного боргу та питання щодо його управління висвітлюються в працях таких українських вчених, як: О.Д.Василик, А.С. Гальчинський, Г.Н.

Климко, В.В. Корнєєв, О.В. Плотніков, І.Я. Софіщенко, В.М. Суторміна, В.О. Степаненко, та інших.

Метою роботи є дослідження основних тенденцій та особливостей формування державного боргу України та розробка практичних рекомендацій щодо покращення механізму його управління та обслуговування.

Мета дипломної роботи обумовила постановку та вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність та класифікацію державного боргу;
- дослідити механізм управління та обслуговування державного боргу;
- проаналізувати інституційно-правове забезпечення управління державним боргом в Україні;
- провести періодизацію процесу формування державного боргу в Україні;
- проаналізувати макроекономічні причини та наслідки державного боргу в Україні;
- проаналізувати ефективність механізму управління та обслуговування державного боргу України;
- дослідити зарубіжний досвід управління державним боргом;
- визначити стратегічні орієнтири підвищення ефективності механізму управління державного боргу в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування економічних відносин, що виникають в процесі здійснення внутрішніх і зовнішніх запозичень України.

Предметом дослідження є механізм управління та обслуговування внутрішнього і зовнішнього державного боргу України.

Базою дослідження є статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, Державного казначейства України, Верховної Ради України, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати України, Національного банку України, Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України,

Агентства з управління державним боргом, а також статті, монографії, автореферати дисертацій вітчизняних та зарубіжних вчених.

Методами дослідження виступили загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як логіка, аналіз, синтез, індукція, дедукція, статистичні та математичні методи дослідження. Використані також економіко-аналітичні й описові методи, методики обліку статистичного матеріалу, інтерпретації експертних оцінок.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел.

залежність від політики МВФ. Зростання боргового навантаження та необхідність суттєвої реструктуризації державного боргу

4. За результатами дослідження встановлено, що основними причинами зростання державного боргу в Україні є хронічний дефіцит державного бюджету України, перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання державних доходів, зменшення податкових надходжень та збільшення соціальних трансфертів під час економічного спаду, збільшення державних видатків напередодні виборів з метою завоювання популярності у виборців, необхідність підтримки курсу національної валюти шляхом залучення іноземних позик.

5. В Україні більшість державних позик спрямовується на фінансування бюджетного дефіциту — 84 %; обслуговування державних запозичень, формування валютних резервів і підтримку національної валюти — 14 %; інвестиційні проекти – лише 2 %.

6. Боргова політика України характеризується постійним зростанням загальної суми державного боргу, що пов'язано із політикою уряду, зорієнтованою на неінфляційні механізми погашення дефіциту бюджету; значним переважанням зовнішньої складової у структурі державного боргу; зростанням обсягів платежів за державним боргом в абсолютній величині у результаті закінчення пільгових періодів за раніше отриманими кредитами; тенденцією до збільшення строковості державних цінних паперів на позичковому ринку

7. Ефективне управління державним боргом з метою максимізації суспільного добробуту має базуватись на таких принципах: зводиться до мінімізації витрат на його обслуговування; забезпечувати оптимізацію його рівня та структури, щоб сприяти економічному зростанню, шляхом пошуку ефективних умов запозичення коштів з погляду мінімізації вартості боргу;— сприяти зменшенню впливу фінансування державного боргу на стан фінансового ринку та забезпечувати стабільність валютного курсу; попереджувати неефективне та нецільове використання запозичених коштів; забезпечувати своєчасну та повну

сплату суми основного боргу та зарахованих відсотків; визначати оптимальне співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями.

8. У процесі дослідження було узагальнено цільові орієнтири різних країн світу щодо управління державним боргом та встановлено основні завдання боргового менеджменту: пошук ефективних умов запозичення коштів з погляду мінімізації вартості державного боргу; недопущення неефективного та нецільового використання державних позик; забезпечення повних та своєчасних виплат за державним боргом; підтримка економічно безпечних меж боргового навантаження держави та мінімізація кредитних ризиків.

У кризовий період у практику управління державними боргами було запроваджено нові інструменти боргової політики – розміщення нових цінних паперів, зміна процедур і механізмів розміщення позик, проведення операцій із борговими зобов'язаннями на відкритому ринку.

9. В Україні з метою підвищення ефективності управління державним боргом необхідно вжити таких заходів: удосконалити нормативно-правове та інституційне забезпечення боргового менеджменту; зберегти економічну безпеку держави зміщенням пріоритетів у бік здійснення внутрішніх запозичень; зменшити частку короткострокових державних боргових зобов'язань та перетворити у довгострокові та вічні; підвищити ефективність інвестиційної складової державних видатків; забезпечити прозорість та зниження ризиків під час надання державних гарантій.

Список літератури

1. Історія економічних вчень: Навчальний посібник / за ред. В. В. Кириленка. – Тернопіль : «Економічна думка», 2007. – 233 с.
2. Кенэ Ф. Избранныеэкономическиепроизведения / Ф. Кенэ. – М. : Соцэкгиз, 1960. – 598 с.
3. Смит А. Исследование о природе и причинах богатствнародов / А. Смит. – М. : Издательствосоциально-экономическойлитературы. – 1962. – 677с.
4. Рикардо Д. Начала политическойэкономии и налоговогообложения / Д. Рикардо. – М. : Государственноеиздательствополитическойлитературы. – 1955. – 360 с.
5. Милль Д. С. Основыполитическойэкономии / Д. С. Милль. – М. : Прогресс, 1980. – Т. 5. – 345 с.
6. Мартьянов А. В. Управлениегосударственнымдолгом: ретроспективныйанализтеоретическихаспектовполитическойэкономии / А. В. Мартьянов // Финансы. – 2009. – № 1. – С. 59–62.
7. Рау К. Г. Основные начала финансовой науки / Рау К. Г. – СПб. : ТипографияМайкова, 1868. – Том 2. – 378 с.
8. Маркс К. Капитал / К. Маркс. – М., 1988. – Т. 1. – 900 с.
9. Орлов М. Ф. Капитуляция Парижа. Политическисочинения. Письма / М. Ф. Орлов. – М. : ИздательствоАкадемии наук СССР. – 1963. – 376 с.
10. Горлов И. Теорія финансов. Изданіевторое, исправленное и умноженное / И. Горлов. – Спб. : ТипографияИ. Глазунова и К°, 1845. – 227 с.

11. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
12. Луссе А. Макроэкономика: краткий курс: учебное пособие. – СПб. : Издательство «Питер», 1999. – 240 с.
13. Алехин Б. И. Государственный долг. Пособие для студентов академии бюджета и казначейства / Б. И. Алехин. – М. : Академия бюджета и казначейства, 2007. – 302 с.
14. Barro R. On the Determinants of the Public Debt / R. Barro // Journal of Political Economy. – 1979. – Vol. 87 (5). – P. 940–71.
15. Elmendorf D. W. Government Debt [Electronic resource] / D. W. Elmendorf, N. G. Mankiw // NBER Working paper. – 1998. – No. 6470. – 94 p. – Access mode : <http://www.nber.org/papers/w6470.pdf>.
16. Макконелл К. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Макконелл, С. Брю. – М. : Инфра. – 2003. – 502 с.
17. Стиглиц Дж. Ю. Экономика государственного сектора / Дж. Ю. Стиглиц – М. : Изд-во МГУ: ИНФРА-М, 1997. – 720 с.
18. Ключников И. К. Долги и кредиты в современной капиталистической экономике / И. К. Ключников, Ю. В. Пашкус, Н. В. Расков – Л. : Изд-во ЛГУ. – 1989. – 234 с.
19. Государственные финансы: учеб. пособие / [В. М. Федосов, Л. Д. Буряк, Д. Д. Бутаков и др.] ; [под ред. В. М. Федосова, С. Я. Огородника, В. Н. Суторминой]. – К. : Лыбидь, 1991. – 276 с.

20. Панчук А. В. Державний кредит: конспект лекцій / А. В. Панчук. – К. : Київ.

держ. торг.-економ. ун-т., 1995. – 20 с.

21. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: монографія /В. В. Козюк. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 238 с.

22. Ватаманюк З. І. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка : навч. посібник / [З. І. Ватаманюк, С. М. Панчишин, С. К. Ревенчук та ін.]. – К.: Альтернативи, 2005. – 608 с.

23. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. / В. П. Кудряшов – К. : Знання, 2008. – 431 с.

24. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич, К. С.

Базилевич, Л. О. Баластрик – К. :Знання, 2007. – 703 с.

25. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т. П.

Вахненко. – К. : Альтерпрес, 2000. – 152 с.

26. Панчук А. В. Державний кредит / А. В. Панчук – К. : Держ. торг.-економ.ун-т, 2015. – 20 с.

27. Бюджетний кодекс України // www.rada.gov.ua

28. Василик, О. Д. Державні фінанси України : підручн. / О. Д. Василик, К.В. Павлюк. – К. : ЦНЛ, 2014. – 608 с.

29. Венгер В. В. Фінанси : навч. посібн. / В. В. Венгер. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 432 с

30. Мізюк Б. М. Зовнішні запозичення: вплив на економічну політику / Б.М.

Мізюк, В. О. Шевчук // Фінанси України. – 1998. – № 9. – С. 82-90.

31. Новосад, Л. Я. Соціально-економічні передумови і макроекономічні наслідки державної заборгованості / Л. Я. Новосад // Фінанси України. – 2012. – № 6. – С. 37-46.
32. Приказюк, Н. В. Державні запозичення: світовий досвід та особливості здійснення в Україні / Н. В. Приказюк, Т. П. Моташко // Фондовий ринок. – 2011. – № 22. – С. 26-32.
33. Гулий, О. Стратегії управління зовнішнім боргом як фактор забезпечення фінансової безпеки держави / О. Гулий // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2012. – № 90. – Ч. 2. – С. 66-67
34. Державний кредит: навч. посіб. / Н. П. Лубкей, Н. М. Ткачук, В. П. Горин, О. М. Карапетян. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 140 с.
35. Длугопольський, О. В. Теорія економіки державного сектора: Навч. посіб. / О. В. Длугопольський. – К.: «ВД «Професіонал», 2009. – 592 с.
36. Дудченко, В. Зовнішній державний борг: особливості вимірювання та економічні наслідки / В. Дудченко // Економічний аналіз: зб. наук. праць ТНЕУ. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – Вип. 7. – С. 72.
37. Бабич А.М. Фінанси, грошовий обіг та кредит / А.М. Бабич. – К.: Либідь, 2010. – 665 с.
38. Вороніна Н.В. Основи теорії бюджету і бюджетного процесу і деякі проблеми правового регулювання цих питань в Україні / Н.В. Вороніна // Правова держава. Щорічник. – 2012. – Вип. 13. – С. 206-222
39. Карпінський Б.А., Герасименко О.В. Основи збалансованості фінансової системи держави // Фінанси України. – 2013. – № 1. – С. 77-79
40. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент: Навч. Посібник / Л.Є. Клець. – К.:

Центр навчальної літератури, 2007. – 640 с.

41. Кравчук Н. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування // Світ фінансів. – 2006. – Випуск 3(8). – С. 81-89

42. Закон України «Про Державний борг України
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2649-iv>
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2649-iv>

43. Кудряшов В.П. Фінанси: навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – Херсон: Олді-плюс. – 2007. – 352 с.

44. Федосов В.М. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія / В.М. Федосов, В.М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2006. – 387 с.

45. Абакуменко О.В. Методичні підходи до оцінки боргової стійкості країни: міжнародний та вітчизняний досвід / О.В. Абакуменко, М.О. Омеляненко / Науковий вісник Полісся . – 2015.

46. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2016 рік [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>
<http://www.ibser.org.ua>

47. Волкова О.Г. Моніторинг боргових ризиків України / О.Г. Волкова.- European Journal of Economics and Management . - 2017. - №1.- с.20-29

48. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

49. Єкімова К.С. Аналіз боргової політики України / К.С. Єкімова // Фін.кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики. – 2011. – Вип. 2. – С. 281-285.

50. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

51. Інститут стратегічних та соціально- економічних досліджень.
Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим
доступу: <http://www.ibser.org.ua><http://www.ibser.org.ua/>
52. Черничко Т.В. Структура державного боргу України / Т.В. Черничко, С.Ф. Черничко // Науковий вісник НЛТУ України : наук. період. журнал. – 2014. – Вип. 24.2. – С. 310-315.
53. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721
54. Макар, О. П. Зовнішні запозичення в системі чинників економічної стабільності України / О. П. Макар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19,6. – С. 202-208.
55. Макаренко, М. І. Сутнісно-структурна визначеність механізму регулювання державного боргу / М. І. Макаренко, В. Ю. Дудченко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2006. – № 7(91). – С. 68-75.
56. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/art 118](http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/art%20118)
57. Мних, А. М. Політика державних запозичень з метою ефективного інноваційного розвитку / А. М. Мних // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 24. – С. 17-18.
58. Наставления по управлению государственным долгом // МВФ, Всемирный банк. – 2001. – 21 марта. – С. 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://treasury.worldbank.org/_2001_russian.pdf.

59. Новосад, Л. Я. Боргова політика України: тенденції та перспективи / Л. Я. Новосад // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – 2008. – Вип. 12. – С. 92-99.

60. Бондарук Т. Г. Механізм управління та обслуговування державного боргу // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 14 – 18. (30с)Вавилов А., Ковалишин Е. Проблемы реструктуризации внешнего долга России: теория и практика // Вопросы экономики. – 1999. – №5. – С. 78–93.(66ч)Варфоломеев С. Ринок українських міжнародних облігацій: Аналітичний огляд / Проект технічної допомоги Агентства США з міжнародного розвитку: ПАДКО. – К., 2003. –

77 с. (46с)

61. Вахненко Т. Реструктуризація зовнішнього державного боргу комерційним кредиторам: методи і умови застосування // Економіст. – 2004. – № 8. – С. 23 – 27. (55с)

62. Губар В. Основні засади управління державним зовнішнім боргом, сформовані міжнародною практикою // Вісник Націон. акад. держ. упр. при Президентіві України. – 2004. – № 3. – С. 247 – 253. (69с)

63. Губар В. Проблеми використання в Україні світового досвіду управління зовнішнім державним боргом // Вісник Націон. акад. держ. упр. при Президентіві України. – 2004. – № 1. – С. 244 – 249. (70с)

64. Козюк В.В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 238 с. (97с)

65. Корнєєв В. Реструктуризаціязаборгованості в Лондонському і Паризькому клубах кредиторів // Економіка України. – 2001. – №3. – С. 13–20. (62ч)

66. Кравчук Н.Я. Реструктуризація зовнішнього боргу // Фінанси України. - 2001. - № 6. - С. 64 – 68. (106с)

67. Саркисянц А.Г. Система международных долгов. – М.: ООО Издательскоконсалтинговая компания "ДеКА", 1999. – 720 с. (26ч)

68. International Bank for Reconstruction and Development. Global Development Finance 2001. Analysis and Summary Tables. – Washington, 2001. – P. 154-155. (244)
69. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 6.
70. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721
http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721
71. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
<http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
72. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
<http://www.ukrstat.gov.ua/>
73. Закон України Про Державний бюджет України на 2012 рік / Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 34-35. – с.414.
74. Асадчий, Г. В. Структура та динаміка державного боргу України / Г. В. Асадчий // Формування ринкових відносин в Україні. – 2002. – № 2. – С. 59-65
75. Боргова політика в Україні у 2013 р. / Башко В.Й./ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ecofin.org.ua/debt_policy_2013/
76. Вахненко Т. П. Державний борг України та його економічні наслідки / Т. П. Вахненко. – К. :Альтерпрес, 2000. – 152 с.
77. Венгер В. В. Фінанси : навч. посібн. / В. В. Венгер. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 432 с.
78. Гроші та кредит: Підручник/ За заг. ред. М.І. Савлука,; М-во освіти України. Київський нац. економ. ун-т. - К.: КНЕУ, 2014. - 602 с.
79. Дмитренко О. Життя в борг. Історія державного боргу України//Контракти. — 2003. — №6. — 36 с.

80. [Електроннийресурс]:http://pidruchniki.com/10290228/finansi/derzhavniy_borg
81. [Електроннийресурс]:http://finrep.kiev.ua/structure/govsecurities/general_ua.php
82. Знаходження рівняння множинної регресії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mathua.semestr.ru/regress/prim1.php>
83. Заверуха, І. Діяльність вищих органів фінансового контролю у сфері державного боргу / І. Заверуха // Юридична Україна – 2006. – № 12. – С. 31-
84. Заруба О. Д. Моделювання взаємозв'язку дефіциту бюджету та економічної динаміки / О. Д. Заруба // Фінанси України. – 1997. – № 12. – С. 5–18.
85. Зражевська Н.В. Взаємозв'язок зовнішнього державного боргу та економічного зростання // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: економіка. – 2010. – №15 – С. 110-115.
86. Ілясова Ю. В. Шляхи удосконалення управління зовнішнім боргом країн СНД / Ю. В. Ілясова // Регіональний збірник наукових праць з економіки «Прометей». – 2011. – № 2. – С. 26 – 29.
87. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм економіки: Фінанси України – 2001 , №9, с.22-29
88. Коблик, І. І. Внутрішні державні запозичення: оцінка та перспективи розвитку / І. І. Коблик // Науковий вісник НЛТУ України : [збірник науково-технічних праць]. – Львів : РВВ НЛТУ України. –2012. – Вип. 22.03. – С. 222-228.
89. Макар О.П. «Вдосконалення системи управління державним боргом як передумови економічного зростання» //[Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.nbu.gov.ua
90. Показники виконання Державного бюджету Україниу 2009-2016рр. [Електроннийресурс]
91. Попова Л.М., Попова С.М., Успенко В.І.: Казначейська справа.: Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 164 с.

- 92.** Панчишин С. Макроекономіка : навч. посіб. / С. Панчишин. – 2-ге вид. – К.:Академія, 2002. – 418 с.
- 93.** Розмарина А. Гроші та кредит у системі сучасних економічних відносин: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Одеський держ. екологічний ун-т. — О. : ТЭС, 2004. — 109с.
- 94.** Сич Н.О. Світовий досвід як векторний орієнтир в управлінні зовнішнім державним боргом / Н.О. Сич // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2013. - Вип.37. - С. 350-358
- 95.** Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін ; за наук. ред. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2010. – 432 с.
- 96.** Ярошевич Н. Б. Управління державним боргом: зарубіжний досвід та українська реальність / Н. Б. Ярошевич, А. В. Мазур // Науковий вісник НЛТУ. – 2007. – № 17. – С. 266 – 271.
- 97.** http://rurik.com.ua/documents/analytic_articles/Gov_debt_2015.pdf
- 98.** Федорович, І. М. Моделювання динаміки державного боргу та факторів впливу на неї [Текст] / І. М. Федорович // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 16. – № 1. – С.